

A fődíjas: Varró Vince professzor

Viszonzott szerelem

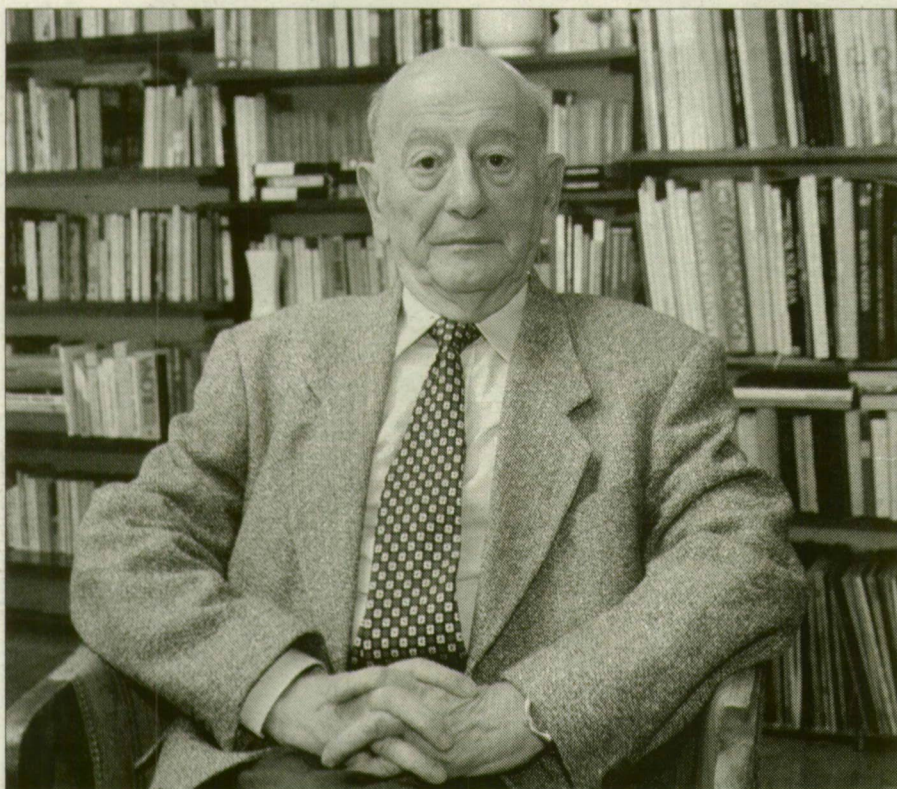
„Kisugározni és embereket hagyni felnőni, kibontakozni, ez volt az elvem” – vallja élete fő törekvéseként a 80 éves Varró Vince belgyógyász professzor, aki e hitvallásához hűen, iskolát teremtetett a hazai belgyógyászatban. Nyolc évtizedről száz sorban beszélgettünk a professzorral.

– Nem akármilyen útravalót kapott otthonról, amiről így vall önéletrajzi könyvében: „...az a szeretet, féltés és a képességeimbe vetett hit, mellyel szüleim életük egész folyamán kísérték, nagymértékben befolyásolta sorsomat.”

– Késői, egyke gyerek lévén, szüleim mindent megadtak nekem, de ami ennél fontosabb, hihetetlenül bíztak bennem, s abban, hogy a reményeiket – köztük azt, hogy orvos legyek – valóra váltsam. Eleinte nem nagyon tetszett nekem az orvosi pálya, de később, amikor a hivatalosságok igyekeztek ebben megakadályozni, dacból fontossá vált számomra. A szereteten kívül azért is hálával tartozom a szüleimnek, mert nagy súlyt helyeztek arra, hogy nyelveket tanuljak. Érettségi idején már három nyelvet tudtam, s ez a tudás életemben mindig nagy hasznomra volt. Az a tény, hogy angolul, franciául, németül beszéltem, óriási előnyt jelentett. Ennek köszönhettem széles körű nemzetközi kapcsolataimat, amelyeknek nemcsak én, hanem későbbi tanítványaim, munkatársaim is hasznát vehették, hiszen sokukat sikerült kijuttatnom külföldre, tanulmányútra.

– **Úgy fogalmazott: dacból lett orvos, mert a hivatalosságok ebben akadályozni próbálták. Aztán mégis sikerült, s nemhogy orvosdoktori, hanem jogi diplomát is szerzett.**

– Származásom miatt Magyarország egyetlen orvosegyetemére sem vettek fel 1939-ben, ezért Belgrádban kezdtem orvosi tanulmányaimat. Két anyai nagybátyám is ott élt, így volt hol laknom, s ők támogattak mindenben. A harmadik félév végén, ez 1941-ben volt, a német-jugó-

Varró Vince: „Mint halás tanítvány, igyekeztem Hetényi professzor szellemét továbbvinni.” (Fotó: Schmidt Andrea)

szláv háború kitörése miatt, mint magyar állampolgárnak, el kellett hagynom Jugoszláviát. Hazajöttem, s édesapám pesti drogériájában dolgoztam, miközben beiratkoztam a jogi karra, amit később el is végeztem.

– **Az orvosegyetem folytatása még váratott magára, mert közben a háború, s a bori munkaszolgálat, amire mások, akik túléltek, úgy emlékeznek, mint földi pokolra. Ön nem emlegeti a borzalmakat.**

– Nekem nincsenek olyan szörnyű emlékeim a bori táborokról, mint a legtöbb sorstársamnak. Jómagam mindössze három és fél hónapot töltöttem ott, aztán átkerültem a Tito-féle partizánhadserégbe. A munkatáborban is, meg partizánoknál is szerb-magyar tolmács voltam, meg segédkeztem az orvosi munkában. Ennek és az óriási szerencsémnek is köszönhető, hogy nekem nem jutott osztályrészül annyi kín, mint másoknak. Borzalmak történtek ott, csak nekem nincs jogom panaszkodni, mert ezek java részétől megmenekültem.

– **A háború után sikerült az, ami éveikig nem, a hazai, mégpedig a szegedi**

orvosegyetemre bekerülni.

– Hazatérve, apámékat rendkívül rossz anyagi körülmények között és leromlott fizikai állapotban találtam. Lehoztam őket Makóra, ahol apám egy a háborúból meg nem tért patikus gyógyszerárát vezette. Én pedig Szegedre jöttem az orvoskarra, ahol másodévre vettem fel. Nem szándékoztam itt maradni, visszavágytam szülővárosomba, Pestre, egészen 1947-ig, amikor is negyedéves koromban elkezdtem Hetényi Géza professzor előadásait hallgatni. Egyénisége, tudása lenyűgözött, s ez megpecsételte további sorsomat. Végzés után a klinikájára, az I-es számú belgyógyászatra kerültem, s ott maradtam több mint 4 évtizeden át.

– **Hetényi iskolát teremtett a szegedi belklinikán, ahogyan később intézetvezetőként ön is.**

– Mint halás tanítvány, igyekeztem a Hetényi szellemét továbbvinni. Ennek lényege, hogy a belgyógyászat magas szintű művelése mellett a klinikusoktól tudományos eredményeket is elvártam. S ahogyan nekem Hetényi, úgy én is minden lehetőséget megadtam ehhez a munkatársaimnak. Kisugá-

rozni és embereket hagyni felnőni, kibontakozni, ez volt az elvem. Minden erőmmel törekedtem arra, hogy a munkatársaim szakmailag megvalósíthassák önmagukat. Személyes kapcsolataim révén ösztöndíjakat tettem számukra lehetővé, s ezek döntő fontosságúak voltak tudományos munkájukban.

– **Miközben ön is kutattott, nem kevés eredménnyel.**

– A klinikára kerülésem első percétől részt vettem a kutatómunkában, amire Hetényi szólított fel. A gasztroenterológia, az emésztőszervi betegségek területén vizsgáltam. Nincsenek világhíres felfedezéseim, de nemzetközi mércével mérve is minőségi munkát végeztem. Négy száz körüli közleményem közül 140-150 a nemzetközi szaksajtóban is megjelent. Életem és tudományos munkásságom legfontosabb részének azonban azt tekintem, hogy meg tudtam szorozni magam. Sok olyan ember dolgozott mellettem, akik ma már az orvostudomány doktrínái, kórházak vezető főorvosai, szakmánk elismert képviselői. Az Eötvös József-koszorút iskolateremtő munkásságomért kaptam meg nem oly régen, s ez minden

korábbi társadalmi elismerés megvonásáért kárpótolt.

– **Kétszer volt szándékában elhagyni az országot, nem tette. Elégedet azzal, amit itthon sikerült elérnie?**

– Nem hiszem, hogy bárhol máshol a világon a képességeimből többre futotta volna, s bármely más ország kutatójaként, orvosaként nagyobb nemzetközi elismertiséget szereztem volna.

– **A napi 12 óra munka mellett híresen szép családi életet élt.**

– Házasságom, ami 37 évig tartott, az életem egyik jótéteménye volt. Amit orvos megtehet, megtettem, hogy gyomorrákban szenvedő feleségem életét meghosszabbítsam. Ez egy ideig sikerült. A halálával ért vesztés életem legnagyobb fájdalmát okozta. A sors segített, mert később nagyszerű társat találtam, akivel 13 éve élek boldogan. A gyermekeim célba érték, Andrea lányom a liverpooli egyetemen biokémikus, András fiam a szegedi egyetem gyógyszer-tani intézetének egyetemi tanára.

– **Többször mondogatja: életének egyik legszebb periódusa a 70 és 80 éves kora közötti.**

– Az elmúlt évtizedet úgy élveztem, mint kevés időszakát az életemben. Mindent, amit olvasásban elmulasztottam, bepótoltam, és úszhatok annyit, amennyi kedvemre van. Dolgozom is, örömmel tartok előadásokat a medicusoknak, és egy régebben szerkesztett könyvem rövidített gyakorlati változatán munkálkodom szerzőtársaimmal. Foglalkozom a kutatók kriminológiájával, azokkal az ügyekkel, amelyek során tudatosan hamisítást publikálnak a kutatók. Az utóbbi időben pedig a tudományos publikációk etikai vonatkozásait, az erkölcsileg kifogásolható eseteket vizsgálom.

– **S mit jelent önnek a legnagyobb szegedi elismerés?**

– Több mint ötven évet töltöttem el Szegeden. E kiüntetés számomra azt jelzi, hogy a város iránt érzett szeretmem nem volt egyoldalú, hanem viszonzásra talált, s ez a viszonzás jólesik, nagy megtiszteltetés.

Kalocsai Katalin

Számmisztika

A számok az idén mintha „rimelnének”. Százhuszonkettő év, március tizenkettő, tizenkettedik alkalom. A Szegedért Alapítvány díjait évente a szegedi nagyvív évfordulóján, a március tizenkettedik Gergely-naphoz közeli hétvégeken adják át. Az idén már a 122. alkalommal emlékeznek a városlakók a tragédiára – és a város sokak összefogásával megvalósult újjáépítésére. S az idén a 12. alkalommal díjazza egy civil szervezet, sokak összefogásával megvalósult nonprofit alapítvány azokat a szegedieket, akik képességeikkel kiemelkednek közülünk. Ilyenkor nagyon jó rátekinteni az első színházi széksorokra, ahol a kiüntettek ülnek. Gazdag ez a város! Hiszen tudománya, művészete, összefogásra képes közössége van. Kiemelkedő tudósai, művészei, az életüket-képességeiket a közösség boldogulásának szentelő, önzetlen „szolgálói” vannak.

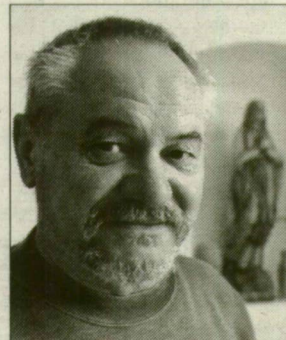
A díjátadás ünnepi alkalom, megfelelő ceremóniával. Az alapítvány kurátorai viszont jól ismerik azokat a hétköznapokat, amikor szembe kell nézniük a bőség örömteljes zavarával és a szükség zavaró kényszerével. A legkiválóbbak díjazása mellett ugyanis pályázati alapon támogatja a civil szervezet egy jóval szélesebb kör – teljesítményeit. És minden évben ugyanaz a helyzet: sokan vannak a támogatásra érdemesek, s bár folyton gyarapítják, nem elég az akkumulált pénz. Ez biztató! Sejlík benne valami misztikus hit a közhasznú tett erejéről.

Sulyok Erzsébet

Művészeti kuratóriumi díj

Pataki Ferenc festőművész

A Szegedi festők című kötetben két méltatója is azt mondja, hogy Pataki Ferenc a város képzőművészeti életének „rakoncátlan fenegyereke”. Nemrégiben, amikor a szegedi képzőművészek arra a kényszerű-keserű akcióra szánták rá magukat, hogy rögtön a vernisszázs után leszedték és hazavitték a munkáikat, mert ki akarták fejezni, hogy a képtár megszüntetéséhez, a város képzőművészetének lassú kimúlásához nem asszisztálnak – Pataki az első között volt, aki lekasztotta a festményét. Pedig alighanem őt keserítette a helyzet a legjobban. Hiszen már tervbe volt véve, hogy nagy életmű-kiállítást rendeznek neki... Megérdemli – gondoltam, s csak napokkal később jöttem rá: nyilván az is előhívta a tervet, hogy mindenki „Pataki Ferije” az idén 60 éves! Ami egyszerűen hihetetlen. Évtizedek óta – mindig ugyanolyan. És mindig más. Közvetlen, barátságos, nyílt, szókimondó. Arany-szívű. Ha begurul, a szeme akkor is mosolyog. Mégis, talán ilyenkor jobb nem találkozni vele... Ami nehéz, mert állandóan mozgásban van. Mint a higány. A leginkább felvillanyozottnak a tanítvá-

Pataki Ferenc.

(Fotó: Schmidt Andrea)
nyai között látszik. A fiatal, tehetséges művészpalánták körében olyasmi érzése lehet, mint most az udvarunkon annak erős öröközőnek: ha maga köré tekint, friss, színes, üde, illatos tavaszi virágokban gyönyörködhet.

Pataki Ferenc munkái – mint a személyisége. Azt írják a szakértők, hogy érzéki indulatú, expresszív, szélsőséges, romantikus és kísérletező képzőművész, aki sok műfajban, változatos stílusú és témájú műveket alkot. Nem lehet beszaklatyázni. (Még fenegyereknek sem!) Az ember megnézi a munkáit, ránéz az emberre – és irigykedik. Pataki Ferenc azok közé tartozik, akikről azt szokás mondani: teljes életet él.

E. S.

Gálaműsor, Gregorral

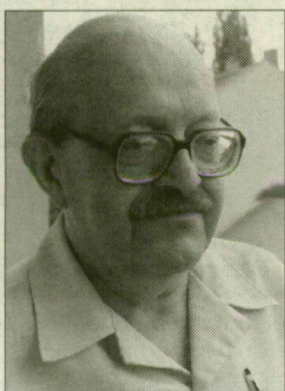
A ma esti nagyszínházi díjátadó gálaműsor különlegesen érdekes lesz. Főszereplője az egyik korábbi kiüntezett: Gregor József. A sokoldalú ének-művész sokféle ágazó kapcsolatrendszerét is bevetette, hogy méltó művészeti műsorral kísérhesse a Szegedért Alapítvány a díjátadás ceremóniáját. Így neki is köszönhető, hogy fellép Geiger György trombita-, Maros Éva hárfá-, Horgas Eszter fuvolaművész, a kiváló rézfúvós együttes, a Brass in the five, s a Pannónia Klezmer Band. Láthatják a szegediek a kortárs balett új produkciójának részletét, a Juronics Tamás koreográfálta Carmina Burana áprilisi bemutatójának „előzetését”.

Tudományos kuratóriumi díj

Csetri Lajos irodalomtörténész

Az 1928-ban Kisújszálláson született Csetri Lajos irodalomtörténészről kollégái, hallgatói rosszat soha nem mondanak, sőt még a háta mögött is dicsérik. A tudományos pályán elindulva kanyargós utat járt be, amíg rávibe érkezett, egyetem tanári kinevezést kapott és teljesítményét vitán felül állónak fogadták el.

Csetri Lajos a szegedi egyetem magyar-történelem szakán szerzett diplomát. Huszonhét éves volt, amikor orvosa közölte vele: nem operálja meg, mert valószínűleg ott maradna a műtőasztalon, de hadifogolyként beszerzett súlyos tüdőbetegségével nyugdíjas módjára sétálgatva élélhet néhány évig. A jóslat megcáfolása önmagában is elegendő életprogram lett volna, ám Csetri Lajos miközben kidolgozta és gyakorolta a túlélés technikáját, ta-

Csetri Lajos.
(Fotó: Hollási Zsolt)

nított és kutató. 1959-től 1963-ig a szegedi Somogyi-könyvtár tudományos munkatársa volt (közben elvégezte a német szakot), majd 1963-ban Szauder József jóvoltából visszatért a szegedi egyetem bölcsészkarára, ahol a magyar irodalomtörténeti tanszék oktatója lett. Kezdet-

ben irodalomelmélettel, esztétikával foglalkozott, majd miután a keményvonalas kultúrpolitika megelégelte szabad szellemű és öntörvényű kutatásait, az irodalomtörténet területén talált menedéket. Az 1986-os Berzsenyi-évfordulón jelent meg a niklai remetéről szóló kutatásait összegző „Nem sokaság, hanem lélek” című tanulmánykötete, amit nagy elismeréssel fogadtak a szakma. A hetvenéves korában, 1998-ban nyugdíjba vonult professzor nemrégiben nyilatkozta: „Glatz Ferenc és Kosáry Domokos publikációi többek között azért tetszenek annyira, mert amikor azt mondják, hogy az ezeréves magyar történelem szakadatlan sikertörténet: a túlélés sikere, akkor – a szónak ebben az egészen közönséges értelmében – önmagamra, saját sorsomra ismerek.”

H. Zs.

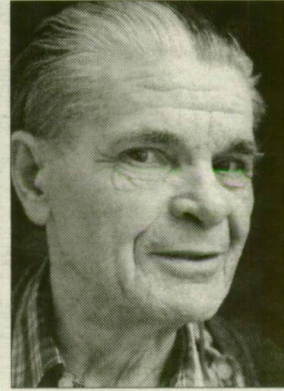
Társadalmi-állampolgári kuratóriumi díj

Rátkai Sándor papucsos

Már évtizedekkel ezelőtt is mindenki úgy emlegette a városban: Rátkai Sándor bácsi, az utolsó szegedi papucsos mester. Hogyne, hiszen nem mindennapos, hogy él valaki közöttünk, aki egyedül ismeri a régiek tudását.

Mindenki Sanyi bácsija kisgyerekként, tizenkét éves korában megismerkedett egy tudománnyal, amellyel több világhírnévre tett szert és amely azóta is csak az övé. Nagy Mátyás csizmadia és papucske-szítő mester inasa volt, tizen-nyolc esztendősen megkapta a segédlevelet, huszonhat éves korában letette a mestervizsgát. Önálló iparosként dolgozik 1944 óta, tehát több mint 55 éve! Papucsos mester lányát vette feleségül: Gönczi Ilona a házasságkötés, 1939 óta kényszeríti a Rátkai-papucsokhoz a felsőrészeket.

Milyen a Rátkai-papucs? Valóságos műemkek. Ahogyan

Rátkai Sándor.
(Fotó: Schmidt Andrea)

ma mondják: mindegyik egyedi termék. Hagyományos módon, kézi munkával készül, legzetes szegedi díszítő motívumok felhasználásával. Örülhet az a kiváló néptáncos, aki nek megadatik, hogy valódi szegedi papucsban rophatja a dél-alföldi táncokat. Sokan vannak ilyenek. Régebben bár-

ki emberfia megvásárolhatta a különleges lábbeliket a Budapesti Ipari Vásáron, vagy a Szegedi Szabadtéri Játékok idején itt, a városi standon. Mostanában alighanem már csak a Munkácsy utca 5. szám alatti Rátkai-házban, az előszobában berendezett műhelyben rendelhető meg. Rengetegen látogatják a műhelyt, országból, világból. Mert az a helyzet, hogy Rátkai Sanyi bácsi papucsja a kevés számú szegedi unikum – mint a világszerte ismert Pick szálami vagy a szegedi paprika – egyike. Büszkéik is rá a városlakók.

Rátkai bácsi most 87 éves. Dolgozik, mint mindig, pontosan, szépen. Szeged néprajztudósa, a másik Sanyi bácsi, Bálint Sándor professzor szerint „A papucsosoknak igaz volt az életük.” Rátkai mester egész élete, embersége, felelőssége – bizonyosság a tudás igazára.

S. E.